

گزارش مسئولین وزارت بهداشت
در جلسه علنی
شورای فرهنگی - اجتماعی زنان و خانواده
تاریخ ۹۰/۱۱/۸

مباحث سلامت خانواده در جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۰/۱۱/۸

فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ.
سوره الانعام، آیه ۴۲

آنان را به تنگی معیشت و بیماری دچار ساختیم تا
به زاری و خاکساری درآیند

پیامبر اکرم (ص): نعمتان مجهولتان، الصحة والامان

دو نعمت هست که انسان ارزش آنها را
درست نشناخته است یکی سلامتی و
دیگری امنیت.

بادِرُوا بِصِحَّةِ الْأَجْسَامِ فِي مُدَّةِ الْأَعْمَارِ. امام حسين (ع)

در مدت عمر در حفظ سلامت تن بکوشید
تحف العقول - ص ۲۳۹. دانشنامه امام حسین
سلام الله عليه ج ۱۴ - ص ۳۱۲ - ح ۴۱۱۳

سَلُّوا اللَّهَ الْغِنَى فِي الدُّنْيَا وَالْعَافِيَةَ.

از خداوند توانگری و تندرستی در دنیا را بخواهید.

امام صادق (ع) - توسعه اقتصادی بر پایه قرآن و

حدیث - ج ۱ - ص ۶۶ - ح ۴۸

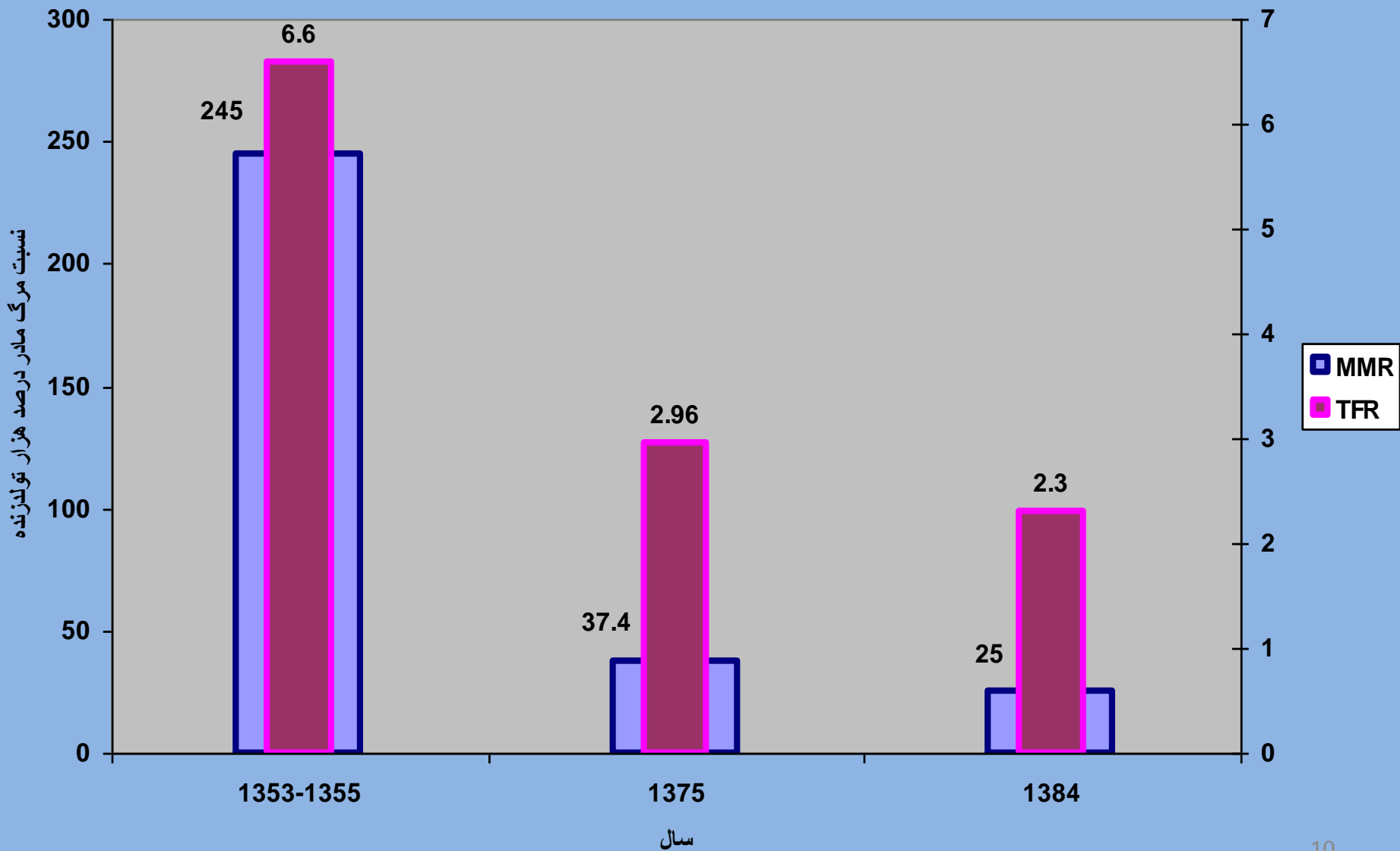
فلسفه و فعالیت های تنظیم خانواده

- ارتقای سلامت نوزادان و کودکان
- کاهش مرگ و میر مادران
- ترویج بارداری خواسته و پرهیز از کودک ناخواسته
- پرهیز از بارداری پرخطر
- داشتن فرزند به تعداد دلخواه
- تنظیم فواصل بین بارداری ها
- ترویج تغذیه با شیر مادر
- پیشگیری از سقط های نامشروع و غیربهداشتی
- آموزش های هنگام ازدواج
- آموزش روابط زناشویی
- خدمات پس از ازدواج

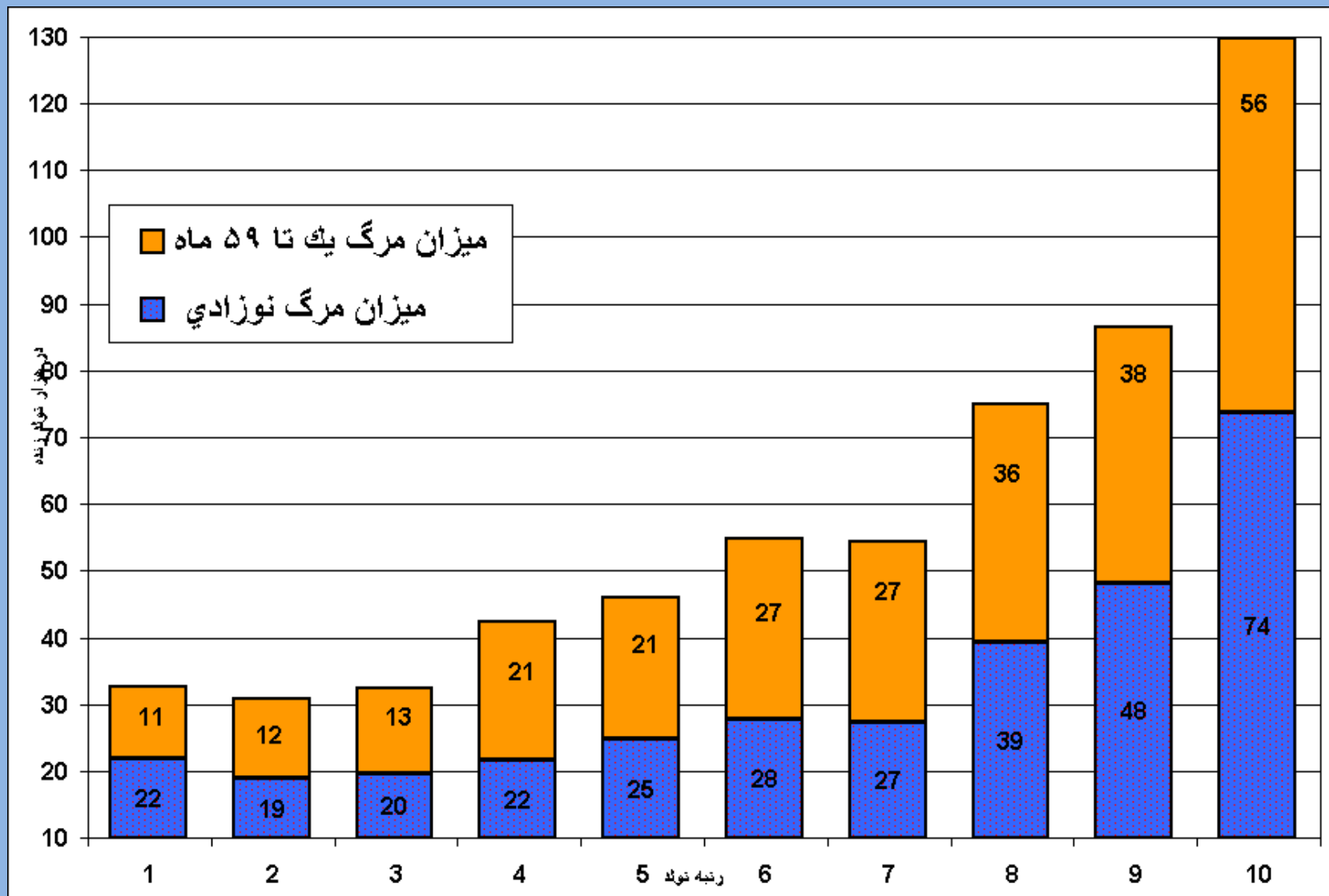
تاثیر تنظیم خانواده بر ارتقای شاخص های سلامت مادر و کودک

- کاهش مرگ مادران به میزان ۳۲ درصد
- کاهش بارداری های ناخواسته به میزان ۷۱ درصد
- کاهش سقط به میزان ۶۰ درصد
- کاهش مرگ نوزادان و کودکان به میزان ۱۰ درصد

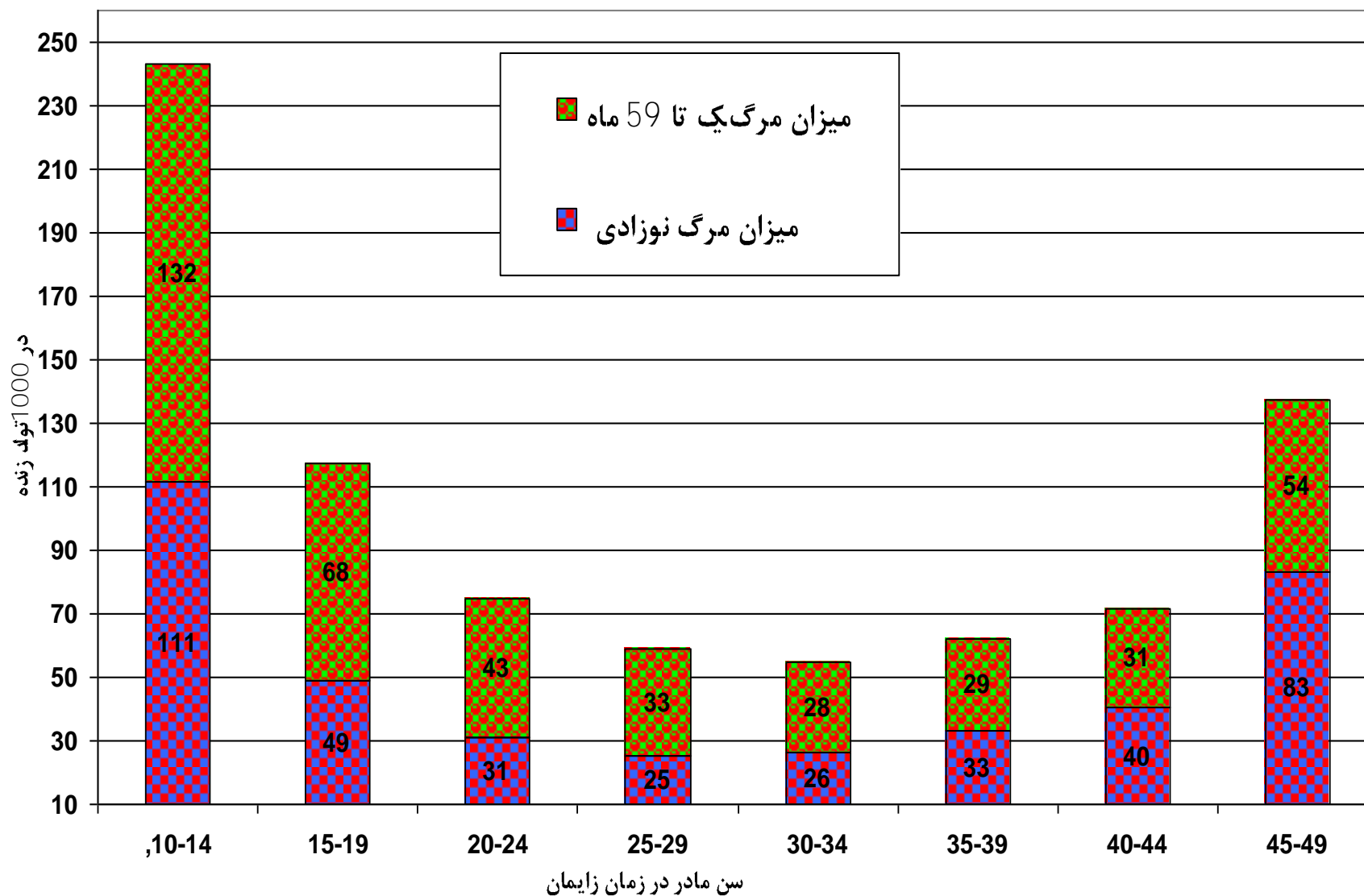
ارتباط نسبت مرگ مادر و باروری کلی

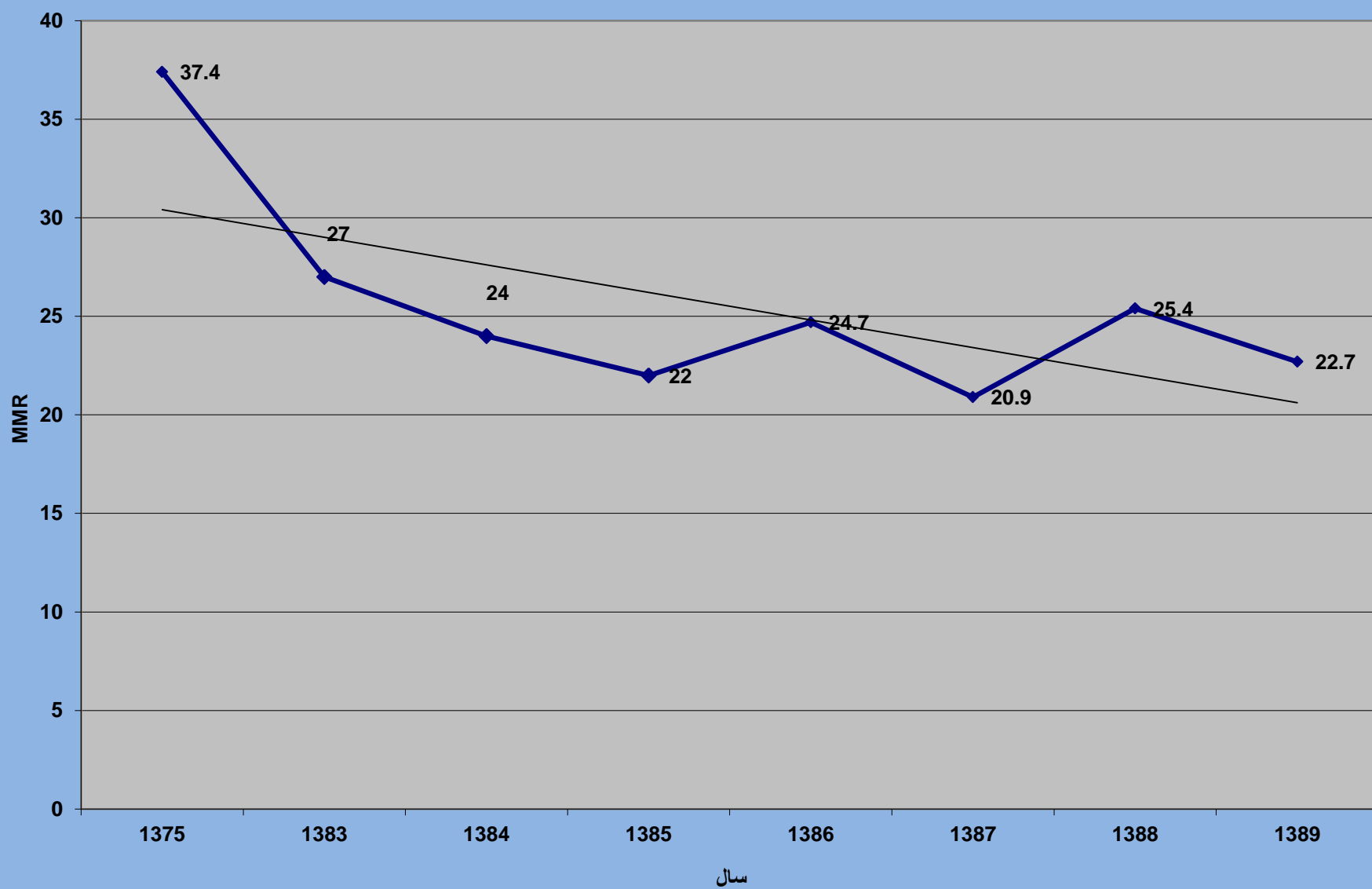
افزایش مرگ کودکان در نتیجه افزایش تعداد زایمان

رابطه مرگ کودکان و نوزادان با سن مادر هنگام زایمان

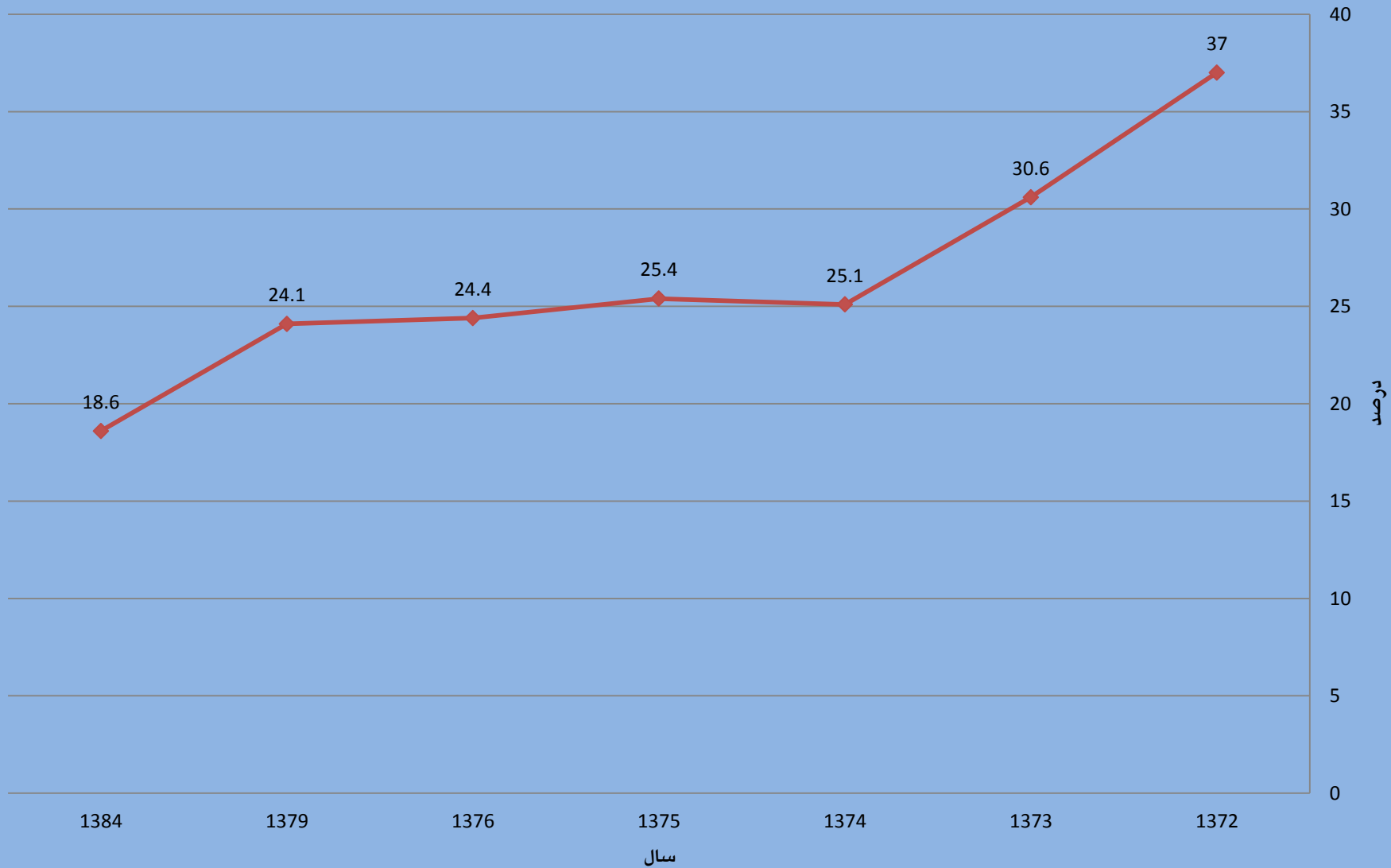
روند شاخص مرگ مادران در اثر عوارض بارداری و زایمان در صدهزار تولد زنده ۸۹-۱۳۷۵

وضعیت بارداری های پرخطر و موارد مرگ مادر

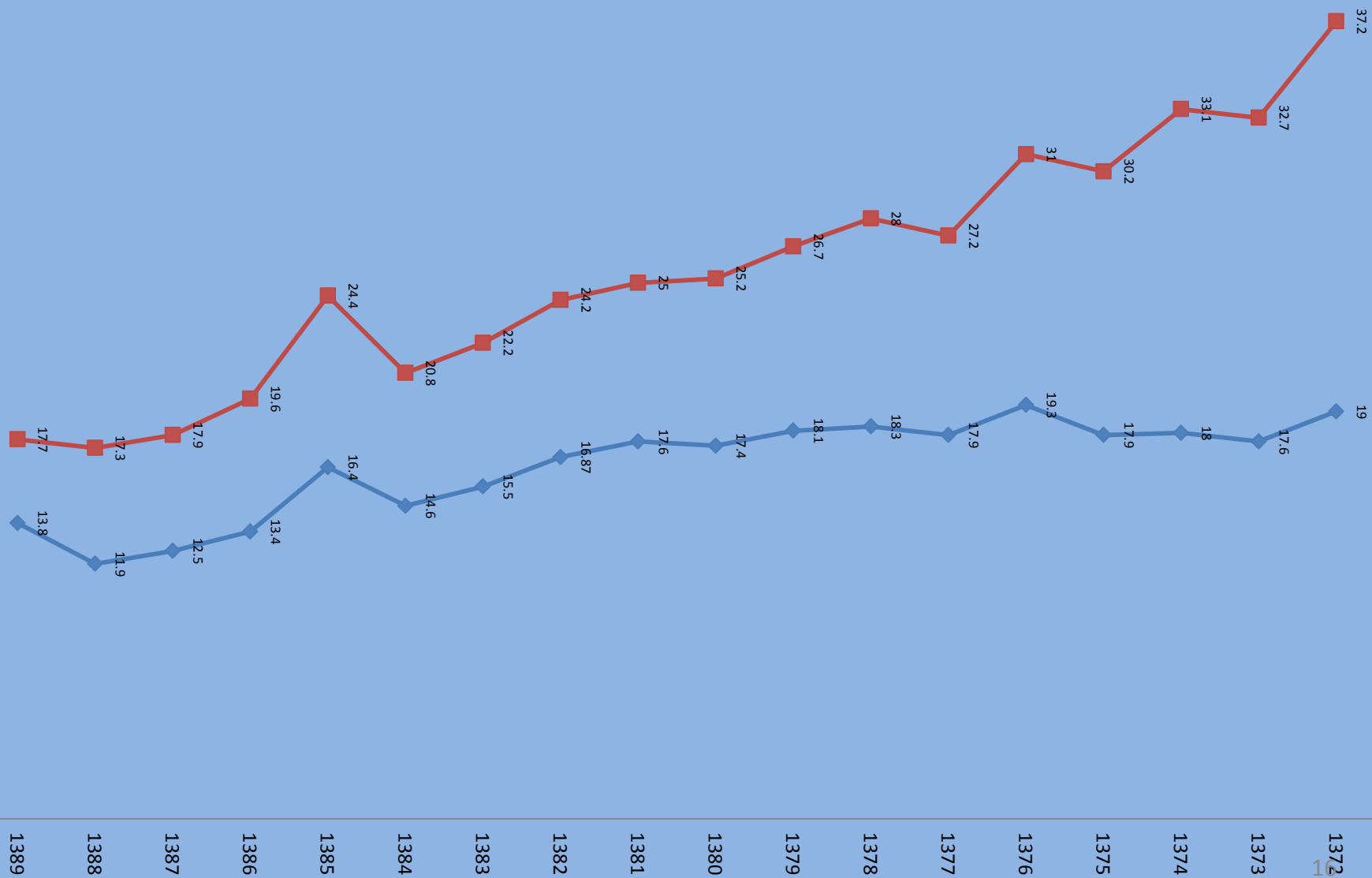
شاخص های مرتبط با پوشش و کیفیت خدمات تنظیم خانواده (درصد)									
سال	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸
بارداری زیر ۱۸ سال	۱	۲	۳	۲	۶	۲	۱	۰	۳
بارداری بالای ۳۵ سال	۲۰	۲۵	۲۰	۲۶	۲۰	۲۶	۲۲	۲۶	۲۱
ناخواسته بودن بارداری	۴۲	۳۱	۲۷	۲۶	۲۳	۲۹	۲۶	۲۷	۲۰
تعداد بارداری بیشتر از ۴	۲۹	۳۰	۲۰	۲۴	۲۴	۲۱	۱۵	۲۱	۲۲
فاصله دو بارداری کمتر از ۳ سال	۱۰	۱۶	۲۰	۲۱	۲۴	۱۶	۱۷	۲۵	۲۴
در معرض خطر بودن به جهت ابتلای به بیماری های زمینه ای از آغاز بارداری	۶۰	۷۳	۶۷	۷۲	۷۷	۶۱	۶۲	۷۲	۷۴

تغییرات میزان بارداری ناخواسته در جمهوری اسلامی ایران ۸۴-۱۳۷۲

نمودار شماره ۴- تغییرات مرگ نوزادان و کودکان زیر یک سال در مناطق روستایی کشور، ۸۹-۱۳۷۲

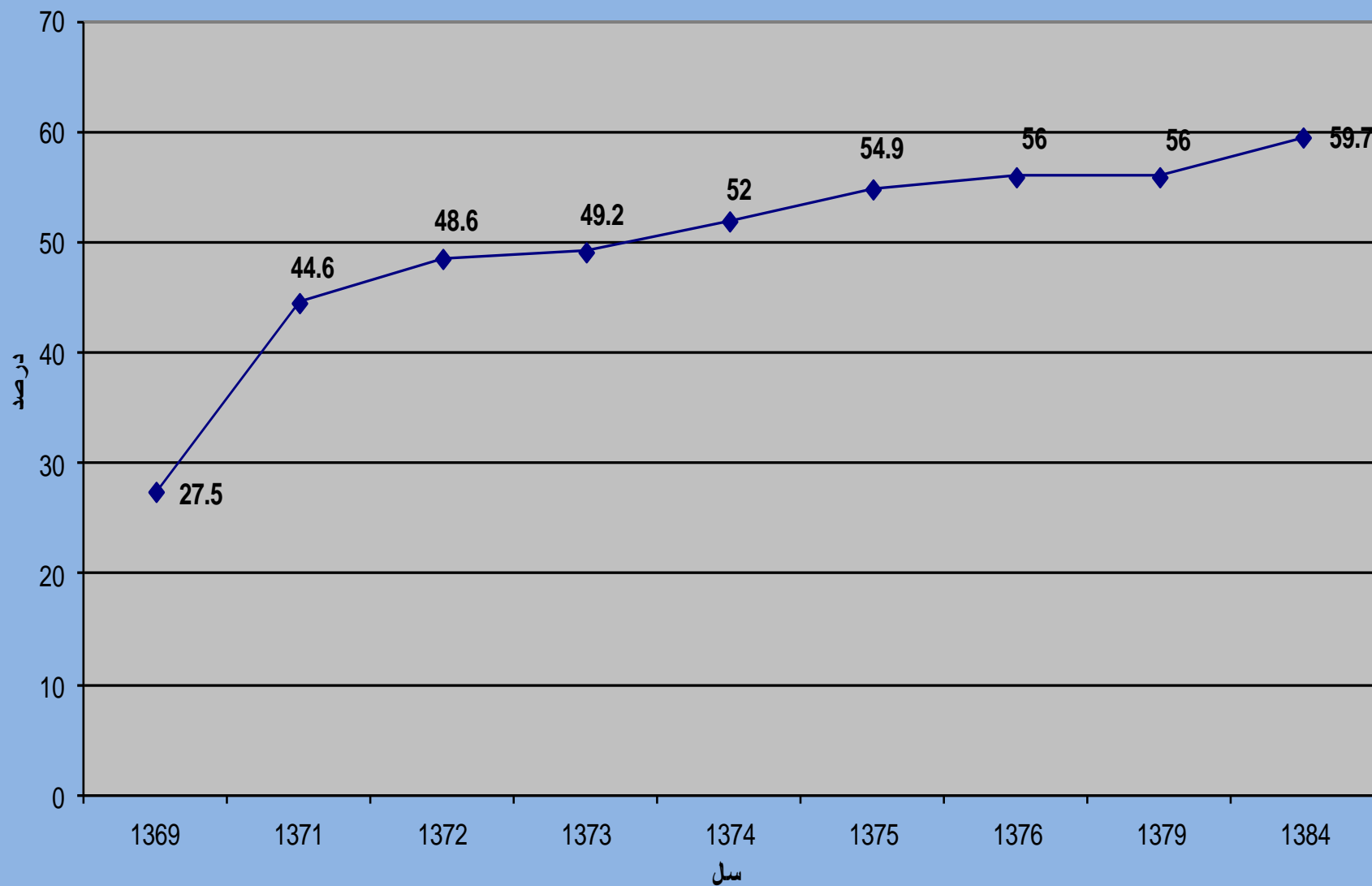
مرگ نوزاد مرگ زیر یک سال

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي
الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ
أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

هر کس کسی را جز به قصاص قتل یا [به کیفر]
فسادی در زمین بکشد چنان است که گویی همه
مردم را کشته باشد و هر کس کسی را زنده بدارد
چنان است که گویی تمام مردم را زنده داشته است
(سوره المائده، آیه ۳۲)

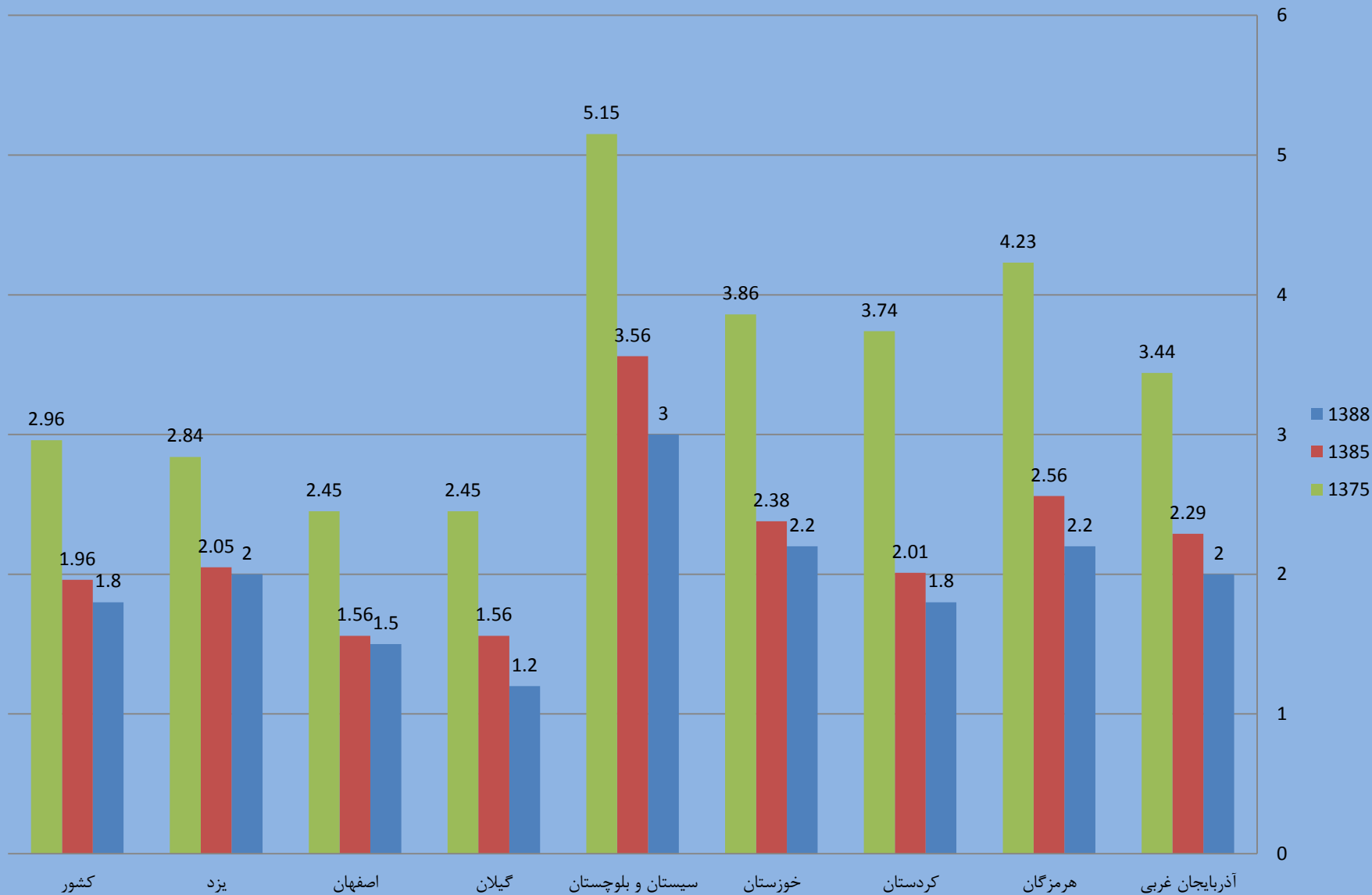
پوشش استفاده از روش های مطمئن پیشگیری از بارداری در جمهوری اسلامی ایران

تغییرات پوشش تنظیم خانواده در برخی از مناطق کشور در سال های ۸۴-۱۳۷۹

تغییرات میزان باروری کلی در برخی از مناطق کشور ۸۸-۱۳۷۵

- متوفی ۳۶ ساله، بارداری پنجم و فاصله بارداری اخیر با بارداری قبلی ۳۰ ماه بوده است .
- تنظیم خانواده: به دلیل مخالفت همسرش از روش پیشگیری استفاده ننموده.
- بارداری : مادر در مراکز بهداشتی درمانی پرونده مراقبت بارداری نداشته
- در دوران بارداری دارو استفاده می کرده است .
- با شکایت عدم حرکت جنین به درمانگاه نموده و توسط ماما مراقبت می شود که ماما صدای قلب جنین را سمع ننموده و به مادر توصیه می کند که به بیمارستان مراجعه نماید ولی متأسفانه مادر به منزل مراجعه کرده و توسط مامای دوره ندیده در منزل زایمان طبیعی می نماید .
- پس از زایمان مادر دچار تنگی نفس و درد قفسه سینه شده و سپس بیهوش می شود و در بیمارستان بستری شود.
- که بیمار همان روز به دلیل تشدید بیماری زمینه ای فوت می شود.

- متوفی ۲۹ ساله ، بارداری **هشتم** ، فاصله دو بارداری آخر **یکسال**، تحت پوشش خدمات بهداشتی درمانی نبوده است. طبق گفته خواهر متوفی در ۵ ماهگی **خونریزی** داشته است. مادر از ساعت ۱۲ شب دچار خونریزی می شود و دردهای زایمانی شروع می شود مادر **در منزل زایمان** می کند. اول جفت و بعد جنین مرده خارج می شود.

- علت فوت: خونریزی و زایمان غیر بهداشتی

- متوفی ۳۰ ساله ، سن اولین ازدواج ده سالگی ، حاملگی ششم ، دارای ۵ فرزند زنده و سابقه یکبار مرده زائی ، قبل از بارداری برای دریافت خدمات تنظیم خانواده اصلاً مراجعه ننموده در دوران بارداری نیز پرونده نداشته و مراقبت نمی شد .

در منزل زایمان انجام گرفته ، عامل کمک کننده به زایمان مادر بزرگ متوفی بوده ، نوزاد مرده به دنیا آمده ، پس از زایمان بدلیل خونریزی مادر را به بیمارستان منتقل می کنند و علی رغم اقدامات انجام شده مادر فوت می کند.

- متوفی ۱۳ ساله، حاملگی اول، در ماه ششم بارداری جهت تشکیل پرونده مراجعه کرده، زایمان سخت، نوزاد بسیار بد حال به دنیا آمده، مادر پس از زایمان دچار خونریزی شده و به علت شدت خونریزی فوت می کند.

کنا نعل علی عهد رسول الله صلی الله
علیه و سلم فبلغ ذلک نبی الله صلی الله
علیه و سلم فلم ینهننا

ما در زمان رسول خدا (ص) عزل می کردیم و
ایشان ما را از این کار نهی نکردند.
غزالی - ابو حامد / احیاء العلوم ج ۲ ص ۴۸.

جلوگیری از بارداری زنی که در معرض خطر است

- س: آیا در صورتی که بچه‌دار شدن موجب بروز خطرانی برای مادر باشد، زن می‌تواند با اذن شوهر از انعقاد نطفه جلوگیری کند؟ بدون اذن شوهر چگونه؟
- ج: مانعی ندارد اما در صورتی که بارداری برای او خطر قابل توجه داشته و حرجی باشد بدون اذن شوهر نیز می‌تواند مانع انعقاد نطفه شود. (فتاوی مقام معظم رهبری، استفتائات جدید، احکام پزشکی، جلوگیری از بارداری)

جلوگیری از بارداری

- س ۱۲۵۷: آیا زن سالمی که حاملگی برای او ضرری ندارد، جایز است از طریق عزل یا دستگاه دیافراگم یا خوردن دارو و یا بستن لوله های رحم، از بارداری جلوگیری کند، و آیا جایز است شوهرش او را وادار به استفاده از یکی از این راهها غیر از عزل نماید؟
- ج: جلوگیری از بارداری فی نفسه به طریق عزل، اشکال ندارد و همچنین استفاده از راههای دیگر هم اگر با یک غرض عقلائی صورت گیرد و ضرر قابل ملاحظه ای هم نداشته و با اجازه شوهر بوده و مستلزم لمس و نظر حرام نباشد، اشکال ندارد ولی شوهر حق ندارد همسر خود را به این کار وادار نماید. (فتاوی مقام معظم رهبری، اجوبه الاستفتاءات، مسایل پزشکی، جلوگیری از بارداری)

جلوگیری از بچه‌دار شدن

- س: جلوگیری از بارداری و استفاده از وسایل ضد بارداری (قرص، دستگاه و...) چه حکمی دارد؟
- ج: جلوگیری از بچه‌دار شدن اگر با اجازه شوهر باشد، فی نفسه منعی ندارد و استفاده از وسایل ضد بارداری نیز اگر مستلزم لمس و نگاه حرام نباشد و ضرر قابل ملاحظه‌ای هم نداشته باشد، اشکالی ندارد. (فتاوی مقام معظم رهبری، استفتائات جدید، احکام پزشکی، جلوگیری از بارداری)

جلوگیری از بارداری

- آیا جلوگیری دائم از حاملگی برای زنی که از خطر بارداری خوف دارد، جایز است؟
- جلوگیری از بارداری در فرض مذکور اشکال ندارد بلکه اگر حاملگی برای حیات مادر خطر داشته باشد، باردار شدن بطور اختیاری جایز نیست. فتاوی مقام معظم رهبری،

- خانگی که تحت عمل بستن لوله ها قرار گرفته یا دستگاه داخل رگی (آبی - یو - دی) در بدن او وجود دارد، آیا در صورتیکه با همین شرایط فوت نماید، از نظر نماز میت (نماز جنازه) یا مسند دفن، مشکل شرعی خواهد داشت؟

فایده

خیر. هیچگونه مشکل شرعی ندارد و از نظر فقهاء احناف بستن لوله رحم جائز است
 ۱- ابن عابدین در کتاب مشهور رد المحتار علی الدر المختار جلد ۳ ص ۱۹۲ هافریب (و یجوز
 سد رم (الرحم) بستن دهانه رحم جائز است پس خانگی که در همان حالت است و در رحم
 فوت کند نماز میت برایش خوانده شود (و در آخرت نیز هیچگونه مشکلی برای عاری
 از این ناحیه ایجاد نخواهد شد.

۱- الفقه الاطلا وادلته - جلد ۹ ص ۶۶ کتب عزال (دکتر و هیبة الذحیلی)

- آیا جدگیری زن باردار خطر جسمی روحانی برای مادر و کودک جانی نوبه ، یا احتمال بروز مشکلات
 اجتماعی ، اخلاقی و تربیتی یا توجه به بهبود کیفیت و شرایط زندگی فرزند منیر می تواند جویباری بر استغفار
 از رذیله های پیشین زن باردار باشد ؟

السلام علی

فقهاء اخلاص علی پیشگیری از بارداری را دو چیز بیان کردند .

۱- ترس از هلاکت مادر یا اثر حامله شدن

۲- ترس از عدم تربیت صحیح فرزندان

زیرا علت عدم تربیت صحیح فرزندان فساد زنان است چنانچه در فتاوی حائضه از فتاوی معتبره
 اخلاص نوشته است (افقه بیاح (العزله) فی زمانه الفساد) همانا جدگیری از بارداری
 در زمان فتنه فساد زنان صیاح است .

نظر شرع مقدس اسلام را در استفاده از روش دستگاه داخل رحمی دکای - یو - دی که توسط خانهای طمان
یا متخصص زنان گذاشته شده و می تواند تا مدت ۸ سال در داخل رحم باقیمانده و از بارداری جلوگیری نماید و باید
هر زمان که شخص تمایل به برداشتن آن داشته باشد (حتی قبل از ۸ سال) برداشته شود، بیان فرمائید.

نتیجه ای

استفاده از روش مذکور اگر توسط خانم انجام گیرد هیچگونه مانع شرعی ندارد و از نظر
فقهاء جائز است زیرا اینگونه پیشگیری موقتی است و پیشگیری موقتی را چه فقهاء
جائز میدانند چه بجهت اگر پیشگیری دائمی باشد خانم این اعمال را انجام داد و بعد جائز است برای خانم
و موقوف شرعی ندارد.

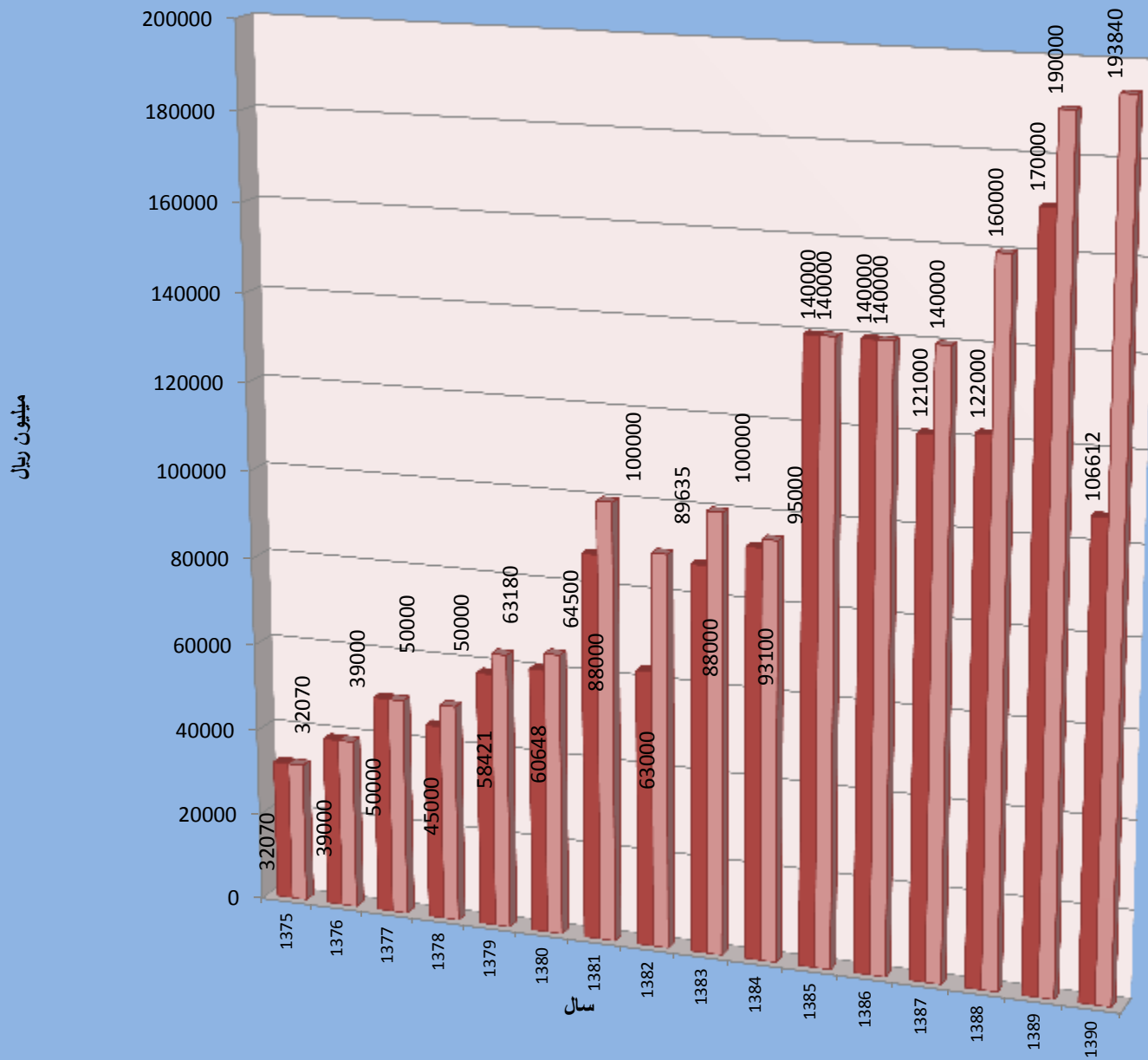
وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ
وَإِيَّاكُمْ إِنْ قَتَلْتَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا

و از بیم تنگدستی فرزندان خود را مکشید ماییم
که به آنها و شما روزی می بخشیم آری کشتن آنان
همواره خطایی بزرگ است (سوره الاسراء، آیه ۳۱)

سقط جنین

- س ۱۲۶۱: آیا سقط جنین بر اثر مشکلات اقتصادی جایز است؟
ج: سقط جنین به مجرد وجود مشکلات و سختی‌های اقتصادی جایز نمی‌شود.
س: اینجانب زنی باردار هستم با توجه به وضعیت نامناسب جسمانی و ترس از تشدید کم‌خونی، ناراحتی معده و ضعف کلی بدن مایل به سقط جنین هستم. لطفاً حکم شرعی را بیان کنید.
ج) سقط جنین جایز نیست و موارد مذکور موجب حلّیت آن نمی‌باشد.

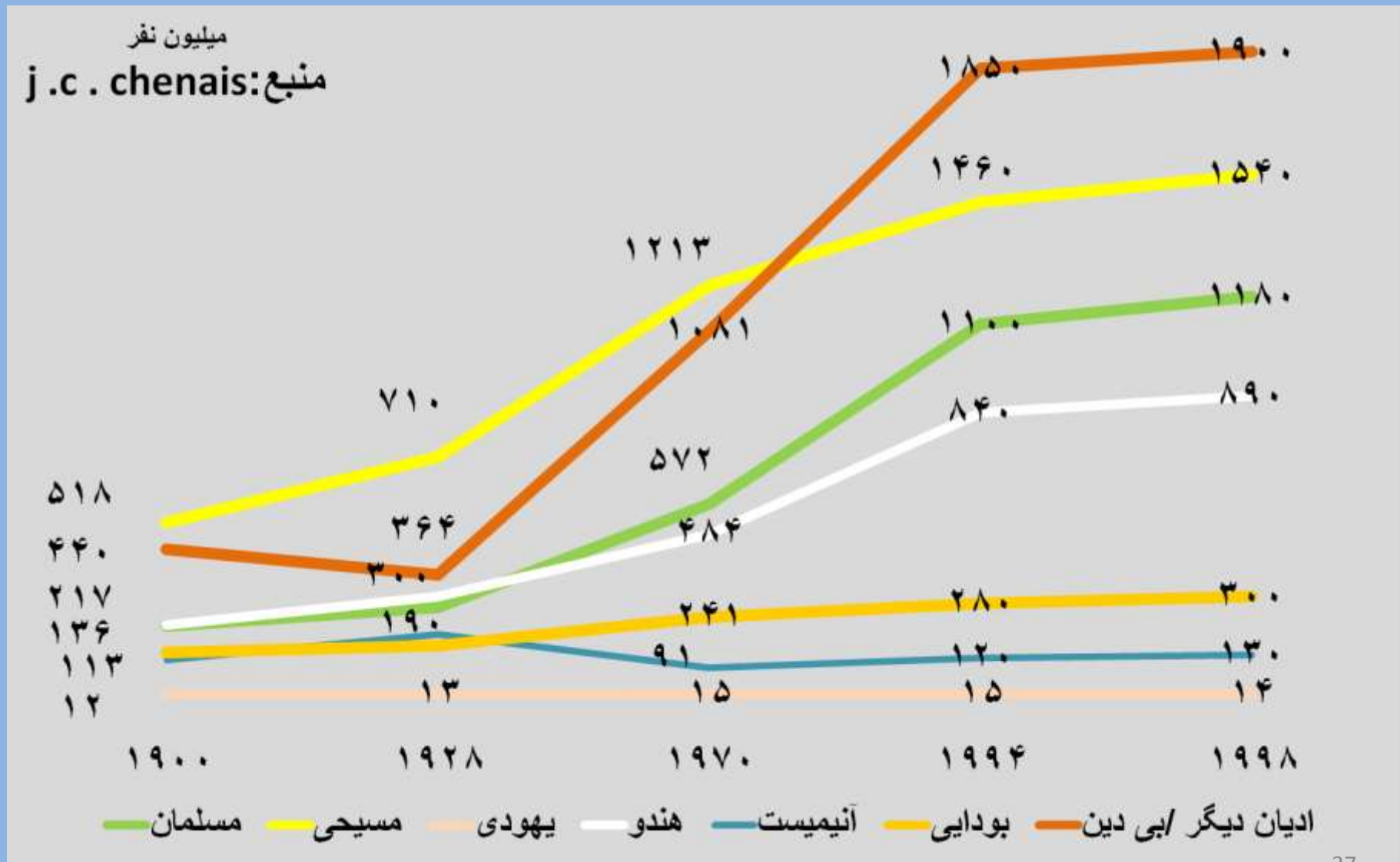
مقایسه اعتبارات مصوب و تخصیصی برنامه در سالهای ۹۰-۱۳۷۵

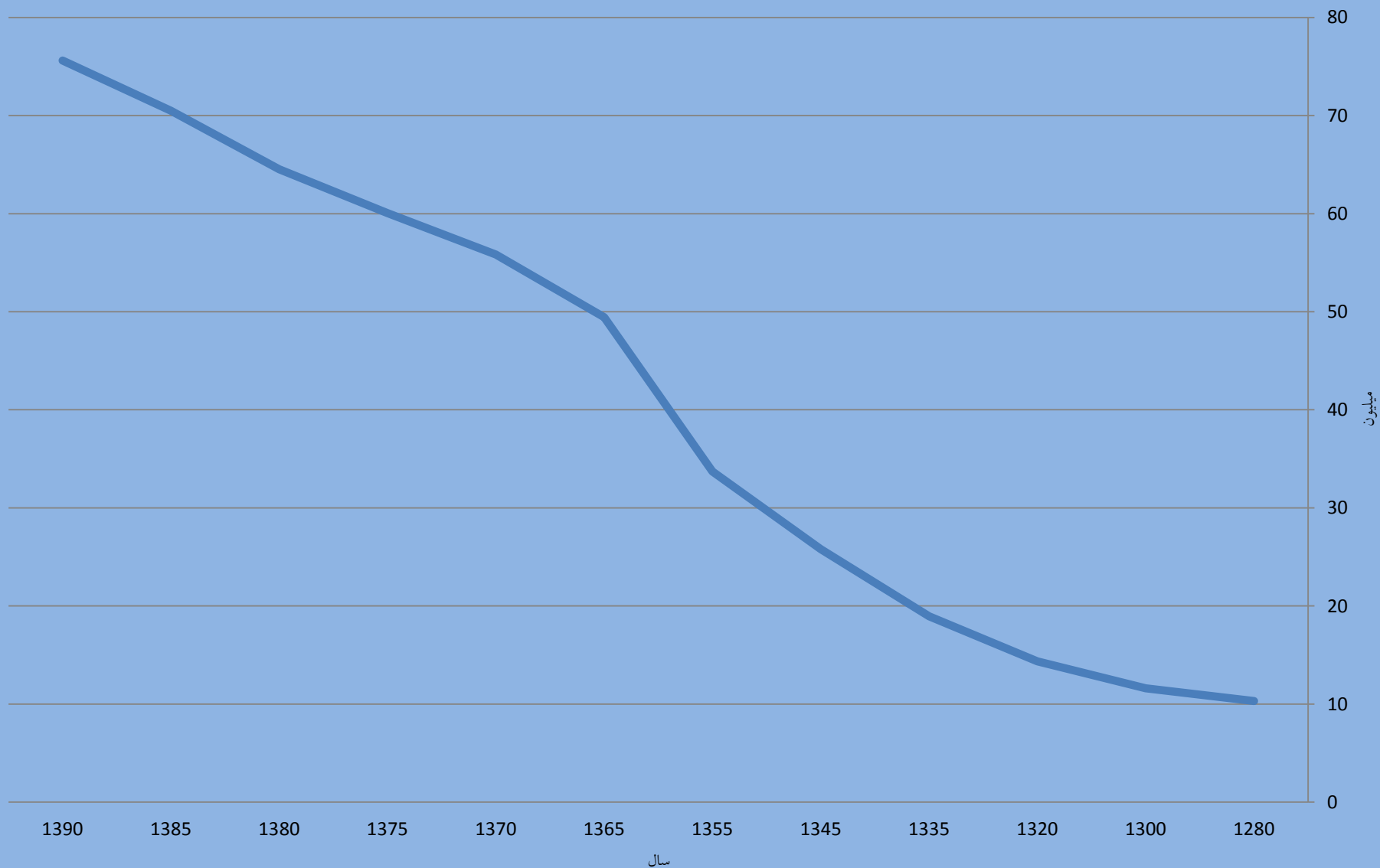
مقایسه اعتبارات مصوب، تخصیص و بین المللی در برنامه تنظیم خانواده

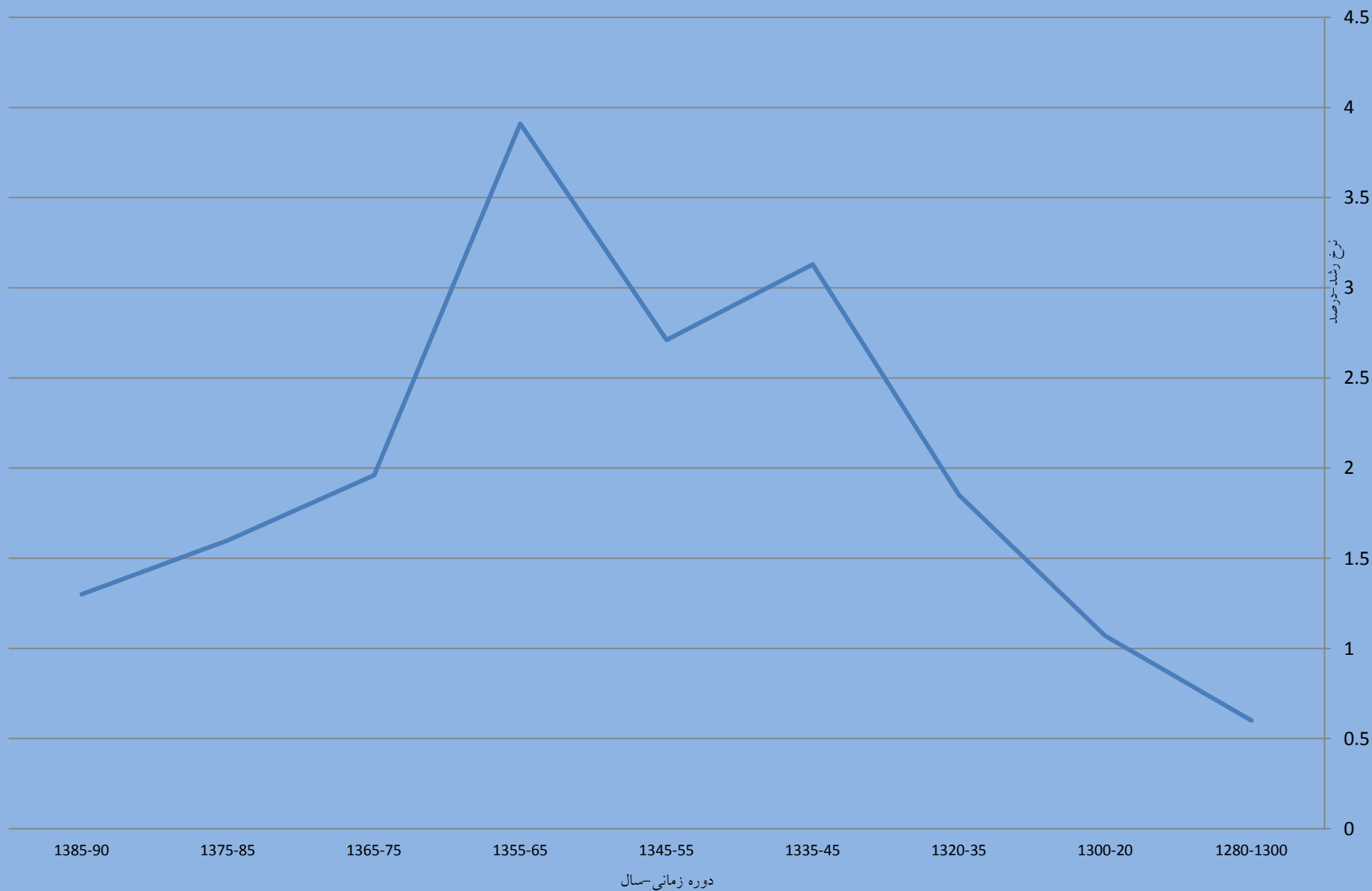
تغییرات جمعیت ادیان مهم جهان طی قرن ۲۰

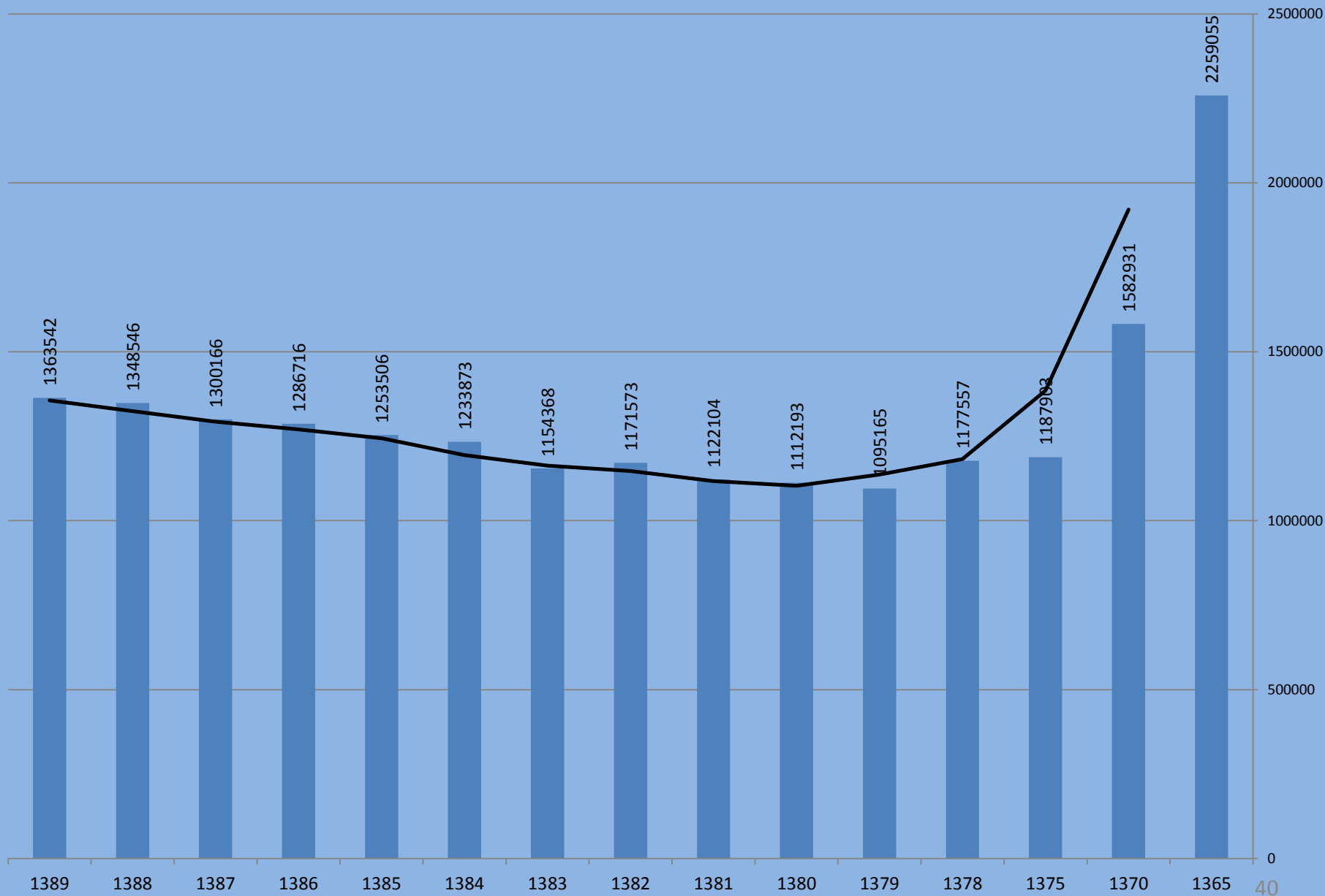
تغییرات جمعیت در جمهوری اسلامی ایران

تغییرات نرخ رشد جمعیت در جمهوری اسلامی ایران

تغییرات تعداد تولد در جمهوری اسلامی ایران

فعالیت های در دست اجرا

- جلب همکاری همه دستگاه های دخیل در امر توسعه
- تنوع هر چه بیشتر روش های پیشگیری از بارداری
- بهره گیری از فرصت آموزش های هنگام ازدواج
- جلب همکاری مداوم علمای مذهبی

پیشنهادهای

- تداوم برنامه در راستای سلامت مادر، کودک و خانواده
- ترویج شعار تصمیم گیری مسوولانه، آگاهانه و آزادانه برای تعداد و زمان فرزندآوری
- پرهیز از تعیین تعداد فرزند
- برنامه ها و فعالیت های ویژه در مناطق محروم در راستای عدالت در سلامت
- تامین منابع بیشتر برای مناطق محروم و منابع برای نگهداری برنامه در سایر مناطق

پایان